

26.4.2009

PERUSOPETUKSEEN VALMISTAVAN OPETUKSEN OPETUSUUNNITELMAN PERUSTEET 2009

Suomi toisena kielenä –opettajat ry. pitää työryhmän esitystä uudistetuiksi perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteiksi kokonaisuudessaan onnistuneena. Opetussuunnitelman perusteiden perusteella valmistavan opetuksen tulisi olla siihen osallistuvalla oppilaalle joustava ja avoin opintoväylä, joka tukee hänen integroitumistaan perusopetukseen. Opetussuunnitelman perusteissa esitetty tiivis yhteistyö valmistavan opetuksen ja yleisopetuksen kanssa sekä oppilaan integroiminen perusopetukseen jo valmistavan opetuksen aikana ovat onnistuneen integroitumisen kannalta avainasemassa. Myös uudistettujen opetussuunnitelman perusteiden luvut *Opiskelun tehostettu ja erityinen tuki* sekä *Perusopetuksen oppimäärään sisältyvien opintojen suorittaminen valmistavan opetuksen aikana* ovat tärkeitä lisäyksiä ja tarkennuksia oppilaan kannalta mielekkään integroitumisen kannalta.

Oppilaan integroitumisessa valmistavaa opetusta varten laadittava opinto-ohjelma on tärkeä työväline. Sen avulla saadaan mm. kartoitettua oppilaan aiempi koulunkäynnin historia ja määriteltyä valmistavan opetuksen aikaiset opetuksen sisällöt. Erityisen tärkeä on myös kohta, jossa laaditaan suunnitelma oppilaan opinnoille omassa ryhmässä ja integroinnille perusopetukseen. Oppilaan oma ryhmä tarkoittanee tässä perusopetuksen ryhmää, joten se tarkennus olisi luvun 4 neljänteen alakohtaan (s. 8) hyvä lisä.

Integroinnin suunnittelun kannalta oppilaan aiempien opintojen hyväksilukeminen on tärkeä vaihe, sillä sen avulla vältetään päällekkäistä koulutusta ja turvataan oppilaan eteneminen osaamistasoan vastaaviin ryhmiin. Muissa maissa suoritettujen opintojen hyväksilukemisesta olisikin hyvä olla maininta opetussuunnitelman perusteissa. Vaikka opetussuunnitelman perusteisiin ei voidakaan kirjata mitään tarkkoja ohjeita, voi niihin sisältyä ohje tai suositus siitä, että esimerkiksi tietyn vuosiluokan muussa maassa suoritettut opinnot hyväksi luetaan suoraan. Olisi luonnollista, että tämän hyväksilukemisen vahvistaa aineenopettaja eli hän tutustuisi valmistavaan opetukseen osallistuvaan oppilaaseen jo valmistavan opetuksen alkuvaiheessa. Henkilökohtaisessa opinto-ohjelmassa voidaan erikseen määritellä, miten oppilas saa hankittua riittävän kieli- taidon, että voi jatkaa aineen opiskelua omalta osaamisen tasoltaan. Op-

pilas voi esimerkiksi osallistua oppiaineen opetukseen perusopetuksen ryhmässä ja keskittyä kyseisen aineen opiskelussa tarvittavan kielitaidon kartuttamiseen oman oppimissuunnitelmansa mukaisesti. Henkilökohtaisessa opinto-ohjelmassa voidaan myös määritellä, miten oppilas saa opiskeltua kyseisestä oppiaineesta ne perusopetuksen oppimäärän osat, jotka eivät ole kuuluneet aineen opintoihin muussa maassa. Näihin voi soveltaa myös erityistä tutkintoa. Näissäkin suunnitteluissa aineenopettajan olisi hyvä olla mukana. Hyväksiluettavien opintojen merkitsemisestä todistukseen tarvittaisiin myös yhtenäiset ohjeet.

On hyvä, että opetussuunnitelman perusteissa käytetään sekä käsitettä henkilökohtainen opinto-ohjelma että henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Henkilökohtainen opinto-ohjelma on kuvattu konkreettisesti, mikä onkin tärkeää, koska valmistavan opinnot pohjautuvat siihen. Erilaiset nimitykset erilaisille opinto- tai oppimissuunnitelmille aiheuttavat kuitenkin jatkuvaa hämmennystä, minkä vuoksi olisi hyvä muutamalla sanalla selventää myös käsitettä oppimissuunnitelma. Kuvauksesta olisi hyvä selvetä, mikä sen tehtävä on henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaan nähden. Henkilökohtaisen opinto-ohjelmankin kuvaukseen sisältyy nimittäin mm. oppilaan henkilökohtaisten oppimistavoitteiden laatiminen, mikä yleensä on myös henkilökohtaisen oppimissuunnitelman osa.

Valmistavan opetuksen pääpaino on suomi / ruotsi toisena kielenä – opinnoissa. Suomi toisena kielenä –opettajat ry:ssä ollaankin huolissaan valmistavan opettajien suomen kielen opettamisen kelpoisuuksista. Vaikka opettajien kelpoisuudet eivät kuulukaan opetussuunnitelman perusteiden määriteltäviksi, voisi opetussuunnitelman perusteetkin ennakoita tilanteita, joissa valmistavan opettajana on henkilö, jolla ei ole riittäviä suomi /ruotsi toisena kielenä –opintoja tai edes suomen / ruotsin kielen opintoja. Pidämme sinänsä hyvänä asiana, että valmistavan opettajana on esimerkiksi erityisluokanopettajan koulutuksen saanut henkilö. Sen lisäksi kuitenkin tarvitaan varsinaista kieliasiantuntijaa opettamaan suomea / ruotsia toisena kielenä. Kuten vanha pedagoginen toteamus väittää: mitä alkeellisemmän kielitaidon opettamisesta on kyse, sitä ammattitaitoisemman kielenopettajan sitä pitäisi opettaa. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteissa voisi olla kehoitus tiiviiseen yhteistyöhön perusopetuksen suomi / ruotsi toisena kielenä –opetuksen kanssa ja suositus suomi toisena kielenä –opettajan ottamisesta valmistavan opetuksen opettajan työpariksi. Kaiken kaikkiaan tulevaisuudessa valmistavaa opetusta olisi hyvä suunnitella toteutettavaksi muutaman opettajan tiiminä, johon voisi valmistavan opettajan, S2-opettajan ja erityisopettajan lisäksi kuulua aineenopettajiakin. Tällä tavoin integroitumisen jatkuvuus saataisiin paremmin turvattua.

On ilahduttavaa, että opetussuunnitelman perusteissa muiden oppiaineiden opetuksen tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen lähtökohdaksi on otettu oppilaan aiempi osaaminen kuten voimassa olevissakin opetussuunnitelman perusteissa. Yhtä ilahduttavaa on, että opetussuunnitelman perusteissa kiinnitetään erityistä huomiota myös oppimisympäristöihin ja opiskelumenetelmiin (luku 3.4). Nämä itsestäänselvyyksiltä tuntuvat asi-

at hukkuvat usein koulutyön paineissa. Asioiden esiin ottamisella on siis varmasti paljon käytännöllistä arvoa.

Valmistavaan opetukseen kuuluva muiden aineiden opiskelu voi parhaimmillaan hyödyttää koko kouluyhteisön opetuksen eheyttämistä: kun valmistavaan opetukseen osallistuvien oppilaiden opinto-ohjelmia suunnitellaan, voidaan kehittää eri aineiden välille yhteistyömuotoja, jotka siirtyvät myös perusopetukseen. Tämä edellyttää sitä, että valmistava opetus on avoin perusopetuksen suuntaan ja että sitä järjestetään tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen kanssa.

Muiden aineiden opetuksen suhteen huolestuttaa samaa asiaa, johon suomi toisena kielenä –opettajat ovat törmänneet perusopetuksen suomi toisena kielenä –opetuksessa. Nimittäin siihen, että opetussuunnitelman perusteissa yhteistyövelvoite on kirjattu suomi toisena kielenä –oppimäärän kuvauksiin mutta ei muiden aineiden. Suomi toisena kielenä –opettajat ovat tietoisia yhteistyön välttämättömyydestä sekä oppiaineensa luonteen että opetussuunnitelman perusteiden vuoksi. Muissa aineissa tätä yhteistyötarvetta ei välttämättä tiedosteta, varsinkaan kun säädöksetkään eivät siihen velvoita. Sama ongelma voi koskea valmistavan opetuksen muiden aineiden opetusta. Niissäkin yhteistyöstä perusopetuksen aineenopetuksen kanssa olisi varmasti hyötyä, mutta yhteistyön velvoite pitäisi kirjata myös muiden aineiden opetussuunnitelman perusteisiin.

Valmistavan opetuksen vaiheessa oppilaan oman äidinkielen opiskelulla voi olla tärkeä sekä oppimista edistävä että psykologinen merkitys oppilaan identiteetin kannalta. Oman äidinkielen osaaminen on perusta kaikelle muullekin oppimiselle. Monille kieliryhmille on järjestettävissä laadukasta oman kielen opetusta, mutta kaikkien kielten suhteen tilanne ei ole yhtä hyvä. Eri paikkakunnilla on luonnollisesti valtavat erot sen suhteen, millaisia mahdollisuuksia niillä on järjestää eri äidinkielten opetusta. Nämä realiteetit on ymmärtääksemme otettu huomioon opetussuunnitelman perusteissa, kun niissä todetaan, että opetusta järjestetään mahdollisuuksien mukaan.

Väistämätön tosiasia kuitenkin on, että suurelle osalle Suomeen muuttavista omasta äidinkielestä ei kehity varsinaista opiskelukieltä. Tämänkin vuoksi pidämme tärkeänä, että minkä tahansa elämänalan kielitaitoa pidettäisiin merkityksekkäänä. Perheen tai ystäväpiirin keskuudessa käytetty kieli on yhtä arvokasta kuin opiskelukielikin, ja senkin tukeminen voi olla riittävää oppilaan terveen kaksikielisen tai monikielisen identiteetin turvaamiselle. Jos oppilaalle ei pystytä järjestämään oman äidinkielen opetusta, omaa äidinkieltä voitaisiin tukea perheen kanssa yhteistyössä kuten opetussuunnitelman perusteissa todetaan. Suomen opetuksessa pitäisi kuitenkin pyrkiä pääsemään mahdollisimman pian ikäkaudelle omalle ajattelun ja prosessoinnin tasolle puutteellisesta kielitaidosta huolimatta. Esimerkiksi yläkouluvaiheessa abstraktin ajattelun kehittymistä pitäisi pystyä tukemaan, vaikka kielitaito olisikin vasta kehittymässä.

Kiitämme työryhmää selkeistä ja eettisesti kestävästä valmistavan opetuksen linjauksista. Niitä oli ilo lukea. Samalla kiitämme työryhmää mahdollisuudesta julkisesti kommentoida opetussuunnitelman perusteita.

Ystävällisesti

Katriina Rapatti
puheenjohtaja

Taru Lyly
sihteeri